

Jon Fosses Septologien V: Kærligheden taler

Publiceret 13/12/2020 i [Kultur/Bøger](#) af [Simon Lund Petersen](#)

BØGER // ANMELDELSE – Der sker ting og sager i femte del af Jon Fosses *Jeg er en anden – Septologien V*: Brættet er sat, og brikkerne glider rundt og forvandler sig for øjnene af os. Men midt i strømmen af erindringsbilleder og flydende identitet er der noget, som taler uden ord ud af mørket på et sprog uden tvivl, og måske er navnet bare et skalkeskjul, når sandheden bliver for kompleks – og mysteriet lyser?

Det slog mig, da jeg begyndte på femte bog i Jon Fosses *Septologien*, at en ny nødvendighed synes at have indfundet sig. Noget som tyder på, at tiden begynder at løbe ud. Sproget er stadig det samme, som vi kender det fra de foregående bind: messende, enkelt og fuld af skiftende gentagelser stavrer tankestrømmen derudaf uden punktum, når den gamle maler, Asle, atter står i sit hus i Dylgja og ser på billedet af de to streger.

Men tempoet er – i denne henseende – skudt betragteligt i vejret, der er noget (eller nogen), vi skal *nå*. Hør bare indledningens fortættede anslag:

“Og jeg ser mig selv stå og se på billedet med de to streger som krydser hinanden omtrent på midten og det er morgen og i dag er det torsdag og jeg har tændt op i ovnen og stuen begynder at blive varm, og i går kørte jeg til Bjørgvin og afleverede mine malerier til Beyer, tænker jeg (...)”

Det burde føles mere absurd, at Asle og Asle både er én og to, men på underfundig vis køber man mødet som fuldstændig konkret og *ydre*, ligesom enhver god kristen må åbne sit hjerte og tro på inkarnationen i bogstavelig forstand for at varme sig i nådens håb

Det er *møderne*, vi skal frem til i bind fem. De afgørende møder i Asles fortid. Og samtidig danner besøgene (først) af og (siden) hos naboen Åsleik på denne den fjerde dag rammen om det skift, der med skæbnetung flygtighed indfinder sig i fortællingens tone, og som ryster stemmens fundamentet på tværs af tid og rum.

Troldspejlet

Gennem springende erindringsglimt fortsætter historien om den unge Asles trængsler i gymnasietiden. Her møder han Sigve, der som Asle også nyder alkoholens glæder. Det er Sigve, der præsenterer Asle for Navnebroren, den lidt ældre, men af udseende ellers totalt identiske Asle – ham som jegfortælleren Asle i nutiden fandt liggende i sneen, og som ligger for døden på hospitalet i Bjørgvin.

“(...) og Sigve og Asle går hen til bordet og Sigve siger at han tænkte at de to skulle hilse på hinanden, for de er jo ikke ligefrem forskellige, siger han og Navnebroren rejser sig og rækker hånden frem mod Asle og siger Asle og Asle rækker sin hånd frem og siger Asle og de giver hinanden hånden

Vi hedder vist begge to Asle, siger Asle

Ja det gør vi vist, siger Navnebroren

Og så sætter han sig ned og Asle sætter sig ned på stolen over for Navnebroren og han ser ned og Sigve siger at de skal vel have sig en øl, ja, siger han (...)”

Det burde føles mere absurd, at Asle og Asle både er én og to, men på underfundig vis køber man mødet som fuldstændig konkret og *ydre*, ligesom enhver god kristen må åbne sit hjerte og tro på inkarnationen i bogstavelig forstand for at varme sig i nådens håb.

Navnebroren optræder som en *levende* detalje, som man ikke kan fastholde med forstanden alene, og som ændrer

selve forståelsen af virkelighedens beskaffenhed uden at nedbryde realismen

Det er også de to drukkammerater, som får Asle til at ændre sit identitetskort, så han bliver et par år ældre og akkurat gammel nok til at købe øl – samt ikke mindst forsøge at komme ind på Kunstsolen i Bjørgvin uden adgangsgivende eksamen.

Rektor og underviser bliver imponerede over Asles malerier, men også forvirrede. Har de ikke set Asle før? Er han ikke lidt vel ung? Og de *billeder*, har de ikke også set dem før?

Jon Fosses mesterskab består i at pøde den ellers simple idé om dobbeltgænger-motivet med en uudgrundelig troldsplint; Asle og Asle er ikke bare spejlinger af hinanden; det er et troldspejl, som Fosse maler frem gennem åndedrættets bølger. Navnebrorens forskudte identitet er et troldspejl. Men spejlet er ikke et rent substantiv, en karakter eller funktion i sproget – men et *verbum*: han troldspejler Asles erindringsrum som en kristusbegivenhed.

Et mysterium, der *sker* og virker ved sin inkarnation.

Navnebroren optræder som en *levende* detalje, som man ikke kan fastholde med forstanden alene, og som ændrer selve forståelsen af virkelighedens beskaffenhed uden at nedbryde realismen. Kan forskellen mellem de to mon være det, man kalder sjæl eller ånd, tænker Asle.

Det er derfor ikke underligt, at Navnebrorens historie også så småt foldes ud her i del fem, så hans eksistens bevæger sig fra ren spøgelsestilstand til en stemme i kød og blod.

En anden stemme, som i bogstavelig forstand trænger sig på, er den afdøde kone Ales, der ellers mest har fungeret som et kærligt, hjemsøgende genfærd hos Asle i nutiden

Navnebroren bliver nemlig for alvor "lukket ind i navnet" – Asles – og glider sømløst ind i fortællerens tredjepersons-synsvinkel i form af selvstændige erindrings-scener, når Asle og kæresten Livs historie, som et ekko af juleevangeliets beretning om Maria og Josef, der ledte efter et sted at søge ly med barnet, der skal komme, fletter sig ind i gamle Asles tankehav.

Kærligheden taler

En anden stemme, som i bogstavelig forstand trænger sig på, er den afdøde kone Ales, der ellers mest har fungeret som et kærligt, hjemsøgende genfærd hos Asle i nutiden.

I *Septologiens* femte del giver Jon Fosse os endelig lov til at se mødet mellem de unge elskende, og der er noget utroligt rørende, næsten barnligt over måden, de uskyldigt – og igen: ganske *kropsligt* – lægger blikket i hinandens hænder (“*og det var som om deres øjne med det samme hvilede i hinanden*”), ganske uden forsvar eller fornuftens forbehold:

“(...) Godt at få hilst på dig, siger hun

og hun smiler og Asle rejser sig

Også på dig, siger han

Og de rækker hinanden hånden og så bliver de stående og holder hinanden i hånden

Jeg hedder Asle, siger han

Og jeg hedder Ales, siger hun

Nej nu laver du sjov? siger han

Nej, nej jeg hedder Ales, siger hun

Det er næsten det samme navn, siger Asle

Ja det var mærkeligt, siger hun

Ja, siger Asle (...)”

Alt begynder at blive mudret sammen, men paradoksalt nok står hver karakter stadig knivskarpt på grund af Jon Fosses sikre replikker og faste greb om mysteriets form. Er det eksempelvis overhovedet *dag fire*, vi er nået til? (ja, naturligvis er det måske det!) Og var det i dag eller i går, at Asle mødte Søsteren, hende der vist nok hedder Guro? Både og.

Og så er der ledemotivet med skibene: værtshuset, Asle kommer på, hedder “Den sidste båd”; billedet Asle forærer til Åsleik, som han skal give i julegave til Søsteren, hedder “Stille båd”; Navnebroren maler billeder af sejlskibe i storm for at tjene penge – og Åsleik tilbyder vanen tro Asle at sejle med ham i Sjarken for at holde jul hos Søsteren, Guro: hende der efterhånden har en permanent udstilling af de bedste af Asles billeder hængende i sin stue.

“Rejs dig”

Det er imidlertid naboen Åsleik, der har rollen som nutidens samtalepartner og rejsefælle: hans rolle er næstekærlighedens, idiotens og aftenmørkets bådsmand – ham, der samler Asle op, hvis han forliser i hverdagen og i sine tanker.

Åsleik er bekymret for Asle, fordi han sover midt på dagen, og fordi maleren ligger og farer til Bjørgvin i tide og utide, så han inviterer Asle på aftensmad camoufleret som deres traditionelle adventsmiddag for at få ham lidt ud og lade ham nyde en god gang pindekød, raspeboller og kålrabi.

Der er ingen tvivl i stemmen, ingen sprække mellem lyset og mørket, bare ordren, vækket af kærlighed og rå jalousi

Asle kommer i tanke om en gang hvor Åsleik kom til at sætte sig i Ales tomme stol, og Asle uforvarende åbnede munden og beordrede ham til at rejse sig, da det “vanhelligede” Ales minde:

“(...) og en dag da Åsleik var et smut forbi og jeg sad i min stol så satte han sig i den tomme stol ved siden af mig og det gav et sæt i mig, ja det var som om jeg pludselig blev skinsyg og jeg sagde at Åsleik skulle rejse sig

Rejs dig, sagde jeg

og han rejste sig med det samme og han så forfærdet på mig

Jeg vidste det ikke, sagde han (...)”

Der er en kraft og et mørke i den simple formaning, “*rejs dig*”, som ikke tidligere har været en del af Asles tone. Da jeg læste passagen kom udbruddet næsten som et chok. Det føles, som om *en anden* taler gennem Asle; som et ekko af den gammeltestamentlige Gud.

Der er ingen tvivl i stemmen, ingen sprække mellem lyset og mørket, bare ordren, vækket af kærlighed og rå jalousi.

Det er også Åsleik, der “vækker” Asle, da han har sovet formiddagen væk – og senere, under aftenens adventsmiddag, hiver Asle ud af fortiden og tilbage i nutiden, da noget Åsleik siger under middagen tænder ungdommens rædsel i Asle, og vores trængte maler uden nærmere forklaring må flygte fra måltidet og ud i bilen, ind i bønnen og skyggen af Guds nåde.

Blikket hos Jon Fosse er ikke et punkt, ikke bare en tom plads, der kan indtages, som man ønsker – men en stemme, hvis skrøbelige sandhed trækker vejret i lyttende afventen og beror på selve duets mulighed

På samme vis er der ingen tvivl at spore, da Asle og Ales møder hinanden: øjnene hviler bare der i hinandens blik, de tager hinanden i hånden – og så er de kærestere.

Eller hjortene, der springer ud af mørket, ud foran bilen på vejen hen til Åsleik: Asle bliver *set*, og det blik er fast som en klippe. Det er lige meget, om vi læser Gud eller Ales eller den afdøde Søster ind i henvendelsen. Det er alle og ingen. Det er kærligheden, der taler fra billedets ordløse sprog, og vi lytter stumme af forundring til stilheden efter.

Kærlighedens blik er det eneste, som ikke er til forhandling; selv når den elskede er fraværende (du kan ikke sætte dig i *hendes stol*, i hendes *blik*, i mit savn, på kærlighedens og sorgens adresse).

Blikket hos Jon Fosse er ikke et punkt, ikke bare en tom plads, der kan indtages, som man ønsker, men en stemme, hvis skrøbelige sandhed trækker vejret i lyttende afventen og beror på selve nuets mulighed. På håbet om, at Ales rejser sig fra de døde og vender tilbage for at indtage sin plads som den, hans egen eksistens og stemme bekræftes af.

Mystikkens “Ja”

Det er paradoksalt, at mens navne, identiteter og tider flyder sammen uden, at den enkelte karakter bliver utydelig af den grund, ja så åbner det absolutte påbud, “*Rejs dig*” – kærlighedens absolutte imperativ – døren op på vid gab til et rum af tvivl, skyld, uskyld, sorg, ømhed og aggression, der ikke lader sig afkode sin årsag, men trækker tråde til alkoholens dæmoner, barndommens traumer, døden og tabet af Asles elskede – samt den mystiske rædsel, som vores maler igen og igen mærker bruse op gennem tiden, som et ekko af gymnasietidens lammende angst for at læse op og høre sin egen stemme tale.

DET ER IKKE EN MODERNE
VARIANT AF KÆRLIGHEDENS STEMME, VI HØRER EKKOET AF HOS JON FOSSE:
DET ER STORMEN FRA DET GAMLE TESTAMENTE, RÆDSLEN FOR GUDS RØST, OG
SORGEN OVER BARNDOMMENS TABTE PARADIS

Det er ikke en moderne variant af kærlighedens stemme, vi hører ekkoet af hos Jon Fosse:
det er stormen fra Det Gamle Testamente, rædslen for Guds røst, og sorgen over

barndommens tabte paradys. Det er kærlighedens centrifugalkraft, der holder sammen på det hele, og drager tider og stemmer mod et mere og mere kompakt punkt i nuet.

At dobbeltgængermotivet og mystikken intensiveres, kan måske have noget at gøre med, at Asle accepterer de uforklarlige begivenheder og hverdagens invitationer og nu for alvor begynder at åbne sit hjerte for både mørket og lyset.

Det er i ensomheden, at "Guds skabende tavshed" skal høres, tænker Asle og bekender sig derved til mystikernes logik, hvor man må give plads til det uforklarlige og tvivlen og sige "ja" til de stemmer, der byder sig til, når man mindst venter det og som man måske ikke selv ønsker, hvis man vil lukkes ind i det sprogløse; ind i billedernes inderste rum.

Åsleik kan da næsten heller ikke tro, hvad han hører, da Asle accepterer juleinvitationen fra Åsleiks søster og indviliger i at tage med ham i Sjarcken til hende, der kalder sig Guro:

"(...) Jo måske, siger jeg

Mener du det, helt alvorligt? siger Åsleik

Det er ikke bare noget du siger for sjov? siger han

De andre år har du altid sagt nej, siger han

Ja, siger jeg

og Åsleik siger at det ville være utroligt fint hvis jeg tog med ham i Sjarcken og vi to sejlede med den ind til Øygna, der er en bugt der, og der er en god havn, siger han, og det ville være en stor glæde for både ham og Søsteren hvis jeg ville holde dem med selskab, siger han

Ja, ja jeg tror jeg tager med i år, ja som sagt, siger jeg (...)"

Dén stemme; den uskyldige alvor. Det er rørende utidssvarende. Det er Jon Fosse, når han er bedst.

[LÆS ALLE SIMON LUND PETERSENS TEKSTER HER](#)

Jon Fosse: Jeg er en anden – Septologien V
Oversat af Jannie Jensen og Arild Batzer
127 sider. 200 kr.
[Forlaget Batzer & Co.](#)

Fotos: pressefotos, Forlaget Batzer & Co

- SIMON LUND PETERSEN
- SENESTE ARTIKLER

Simon Lund Petersen, født 1986. Er cand.mag. i dansk litteratur og medier samt filosofi. Arbejder blandt andet som højskolelærer, biblioteksvært og litterær vandrelaugsguide - hvorfor han ofte ses strejfe rundt ude i landskabet eller gennem byens hemmelige passager på jagt efter de rum, hvor litteraturen og fortællingen finder sted.